

На правах рукопису

ГОНТАР

Марина Олександрівна

СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНІ
ТА ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТІКСТУ
НІМЕЦЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО АНЕКДОТА

Спеціальність 10.02.04. - германські мови

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата філологічних наук

Л Ъ В І В -- 1995

Дисертація є рукопис

Роботу виконано на кафедрі німецької філології Львівського державного університету ім. І. Франка

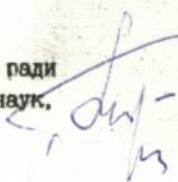
- Науковий керівник - кандидат філологічних наук,
доцент БУЙНИЦЬКА Т. О.
- Офіційні опоненти - доктор філологічних наук,
член АН ВШ України,
професор ДЕНИСЕНКО С. Н.
- кандидат філологічних наук,
доцент ДОВОШ В. В.
- Провідна установа - Ужгородський державний університет

Захист відбудеться "28 червня" 1995 року о ___ год. на засіданні регіональної спеціалізованої вченої ради К 068.26.10 при Львівському державному університеті ім. І. Франка за адресою 290602, м. Львів, вул. Університетська, 1.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Львівського державного університету.

Автореферат розісланий "26" травня 1995 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат філологічних наук,
доцент

Л. А. КУЗНЕЦОВА

AB - 32. 415

Вивчення типології різних літературних жанрів з точки зору співвідношення змісту та форми, складності та рівноманітності взаємозв'язків між ними привертає останнім часом велику увагу дослідників. Обрана тема дисертаційної роботи належить саме до цього напрямку досліджень, висвітлює питання взаємодії жанру та стилю німецького літературного анекдота.

В основному вивчення цього малого прозового жанру, що виник ще в античні часи і зазнав протягом століть різних модифікацій, велося в літературознавчому аспекті (Л. Гроссман, Я. Зунделович, Н. Frank (1922), J. Klein (1960), W. E. Schäfer (1977), P. Burgel (1983). Дослідженням композиційних особливостей анекдотів Ф. К. Вайскопфа займалися G. Strauß (1957) та Н. Матусова (1967), усного анекдота - Ю. Савченко (1994). Історичний підхід до розгляду жанрових ознак анекдота в системі малої прози спостерігаємо у роботах M. Dalitzsch (1922), G. Kopp (1949), K. Boderer (1980) та сучасного дослідника J. Hein (1976; 1982; 1991), які намагаються визначити його в тісному зв'язку літератури з історією. У багатьох роботах підкреслюється, що теоретичне дослідження цього жанру є складною проблемою, оскільки його межі щодо інших, споріднених жанрів малої прози досить прозорі - R. Petsch (1942), H. Pongs (1957), R. Kilchenmann (1966, 1970), J. Knopf (1973), L. Röhrich (1977), R. Schäfer (1982), V. Weber (1993). Тому визначення його характеристик настановується на широке поле нев'ясованих питань. До цього часу не встановлені критерії аналізу цього жанру, його типологічні та лінгвостилістичні особливості, чим і пояснюється **ВИБІР ПРЕДМЕТА** дисертаційного дослідження.

У лінгвістичній літературі останніх років спостерігається

пожвавлення інтересу до проблеми взаємодії семантики висловлення з так званими "фоновими знаннями", що є окремим аспектом глобальної проблеми - співвідношення мови та мислення (Шабес, 1989). **АКТУАЛЬНІСТЬ** цього дослідження визначається спробою поєднати цей екстралінгвістичний аспект з питанням співвідношення жанру анекдота та його стилю, що розглядається комплексно на різних рівнях композиційно-мовної структури тексту. Отже, текст як мовленнєва одиниця, що відзначається цілісністю, завершеністю та прагматичною настановою, яку зумовлюють емоції суб'єкта та рівноманітні оцінки в мовленнєвому плані, є конструктом для всебічного дослідження творів різних жанрів.

На основі функціонально-комунікативного підходу до вивчення окремих актів комунікації у формі текстів встановлюються та аналізуються модифікації структурно-композиційних та мовно-стилістичних засобів цього жанру на прикладі творчості таких видатних німецьких авторів, як Й. П. Гебель, Г. фон Кляйст та Ф. К. Вайскопф - представників різних літературних напрямків та історичних періодів. Загальний корпус досліджуваних текстів становить 210 анекдотів, для аналізу яких були використані збірки творів: "J. P. Hebel. Schatzkästlein des rheinischen Hausfreundes" (Insel Verlag: Frankfurt/M., 1989), "Heinrich von Kleist. Sämtliche Erzählungen und Anekdoten" (Carl Hanser Verlag : München, 1978); "F. C. Weiskopf. Anekdoten und Erzählungen" (Dietz-Verlag Berlin, 1960).

Основною ~~метою~~ дослідження є встановлення закономірностей функціонування типологічних ознак жанру залежно від комунікативної інтенції автора, яка в процесі еволюції цієї літературної форми суттєво впливає на її розвиток в ху-

дожньо-публіцистичному напрямку.

Поставлена мета визначає конкретні завдання дослідження:

1. Визначити типологічні особливості літературного анекдота залежно від його жанрового змісту, що ґрунтується на конфлікті з ефектом несподіваного розв'язку.

2. Встановити критерій для відмежування літературного анекдота від споріднених жанрів малої прози (історії в календарі, новели, шванку та побутового анекдота).

3. Уточнити поняття "пуант" та встановити його модифікації в типі тексту літературного анекдота.

4. Визначити інваріантний конструкт жанру, його композиційно-структурні особливості залежно від типу пуанта.

5. Розглянути окремі структурно-семантичні ланки композиції тексту з метою встановлення типових варіантів взаємодії між окремою формою кожної з них та видом інформації, яку вона подає.

6. Визначити лінгвостилістичні засоби, характерні для цього жанру, та вираження стилєвих ознак, що співвідносяться з типологічними особливостями літературного анекдота.

7. Встановити характерні лінгвостилістичні особливості, що дозволяють інтегрувати літературний анекдот у групу синкретичних жанрів, а саме художньо-публіцистичних.

НАУКОВА НОВИЗНА дисертації полягає у виборі предмета дослідження, оскільки з позицій комплексного підходу лінгвостилістичний потенціал літературного німецького анекдота не розглядався у науковій літературі. Вперше проводиться спроба визначити критерій відмежування літературного анекдота від споріднених жанрів малої прози. Досліджуються засоби акту-

алізації основної комунікативної стратегії цього типу тексту, пінавальна - естетична основа якого містить залежно від потреб історичного часу та авторської особистості: інформативно-дидактичний (Я. П. Гебель), інформативно-сенсаційний (Г. Ф. Кляйст) та інформативно-героїчний (Ф. К. Вайскопф) елементи.

Загальною МЕТОДОЛОГІЧНОЮ ОСНОВОЮ дисертаційного дослідження є системний підхід до тексту як мовленнєвого феномена, що реалізує свої змістовні та формальні особливості на основі тематичної цілісності, структурної упорядкованості та завершеності, дискретності та когерентності його складників. Основна мета та завдання роботи зумовлюють вастосування ряду методів, що враховують специфіку предмета, обраного для дослідження. Насамперед аналіз проводився за допомогою індуктивно-дедуктивного метода, що дозволяє на емпірійному рівні провести спостереження конкретних мовних фактів в умовах мовленнєвого акту та визначити закономірності їхнього використання. Квалітативний та квантативний аналіз досліджуваних композиційно-структурних та мовно-стилістичних особливостей у поєднанні із статистичним методом унаочнює картину отриманих результатів. У роботі використано метод текстового аналізу та інтерпретації його прагматичної настанови з метою встановлення інтенційного потенціалу цього типу тексту.

ТЕОРЕТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ проведеної роботи полягає у визначенні типологічних та структурних особливостей типу тексту літературного анекдота, його жанровірного ядра та зв'язків з текстовими категоріями інформативності та когерентності в межах функціонально-комунікативного підходу до вивчення тексту. Запропонована класифікація різновидів пунта як текстотвірного

критерію та використання комплексного методу дослідження функціонування відначених категорій сприяють встановленню специфічних стильових ознак цього типу тексту, що є певним внеском у теорію лінгвостилістики та лінгвістики тексту.

ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ роботи полягає у можливості подальшого теоретичного та практичного дослідження характерних особливостей жанрів малої прози в позицій лінгвостилістики на семінарах з лінгвістики та стилістики тексту, під час написання курсових та дипломних робіт, складання навчально-методичних розробок, навчальних посібників мовознавчого та літературознавчого характеру, а також у процесі побудови окремих типів текстів в пуантованим змістом. Спостереження та висновки дисертації можуть бути використані у навчальних курсах студентів філологічних факультетів, у роботі аспірантів з проблем типології текстів.

АПРОВАЦІЯ РОБОТИ. Основні положення дисертації викладені у виступах на науково-теоретичній конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземних мов Львівського держуніверситету ім. І. Франка (1995 р.); під час стажування у Технічному університеті м. Берліна; на засіданнях кафедри німецької філології факультету іноземних мов Львівського держуніверситету ім. І. Франка (1992 - 1995 рр.) та відображені у трьох публікаціях.

На захист пропонуємо такі положення дисертації:

1. Німецький літературний анекдот як самостійний жанр малого формату визначається наступними обов'язковими ознаками: фактуальністю, пуантованістю, експресивністю, лалідарністю, що характеризують його як тип тексту, та факультативними ознаками,

які слугують для його додаткової спеціалізації: дидактичність та публіцистичність.

2. Пуант як семантико-композиційне ядро типу тексту "літературний анекдот" скеровує розгортання сюжету в одному з трьох варіантів: анекдоти в вербальним, ситуативним та ситуативно-вербальним пуантом.

3. Модифікації пуантованого розгортання сюжету виконують текстотвірну роль, обумовлюють використання автором одного з рівновидів зачинів та кінцівок.

4. Існує тісний взаємозв'язок між використанням засобів контрасту та досягненням необхідного для кожного автора комунікативного ефекту.

5. Інформативна щільність реалізується шляхом розосередження передконцептуальної інформації по всій горизонтальній поверхні тексту, що веде до екстенсивного накопичення необхідної для пуантованого розв'язку інформативної та емоційної напруги.

6. Поєднання в комунікативній інтенції та жанровому змісті інформативного та експресивного елементів дає змогу характеризувати літературний анекдот як один з синкретичних (художньо-публіцистичних) жанрів.

СТРУКТУРА роботи зумовлена поставленим дослідницьким завданням. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку умовних скорочень, списку пронумерованих текстів кожного автора та списку використаної літератури.

З М І С Т Р О Б О Т И

У вступі визначається загальний напрямок дисертаційного дослідження, обґрунтовується вибір теми та актуальність роботи, формулюється мета, конкретизуються завдання й методи роботи, її теоретичне і практичне значення, подаються основні положення, що виносяться на захист.

У першому розділі роботи проводиться спроба визначити анекдот, що існує у формі літературних творів відомих німецьких авторів Й. П. Гебеля (1760-1826), Г. ф. Кляйста (1777-1811) та Ф. К. Вайскопфа (1900-1955), як літературний жанр та встановити його типологічні особливості. Труднощі, що виникають при вирішенні даного завдання обумовлені, по-перше, багатозначністю цього терміну, по-друге, тим, що його межі досить проворі щодо споріднених жанрів малої прози.

Існуючи з самого початку як технічний друкарський термін, яким були позначені не видані в різних причин манускрипти, анекдот набуває у XVIII ст. від французького слова "l'anecdote" значення, що стосується вже покладеного в основу історичного факту в життя відомої особи. У такому вигляді термін запозичується в німецьку мову. Його параметри як пунктуованої форми оповіді, що стосується характерних особливостей людини, які виявляються у певній ситуації реального життя, залишаються перманентними протягом багатьох століть неважливо від форми, у якій він виступає. Різноманітні визначення анекдота залежно від покладеного в основу типу виходять з різних критеріїв тематичного матеріалу, форми або функції (Г. Франк, Т. Келлен, Р. Шверлінг, Г. П. Нойройтер). Ми беремо за основу дослідження існування анекдота у системі малих прозових форм як самостійного

жанру, ідентифікуючим критерієм якого виступає його семантико-композиційне ядро - пуант, несподіваний розв'язок сюжету, який викриває протиріччя, що існують в реальній дійсності.

Спираючись на проаналізовані теоретичні роботи (М.Бахтін, А.Реформатський, Н.Лейдерман, Н.Утехін, Е.Мелетинський) та встановлений критерій жанру літературного анекдота було проведено його відмежування від жарту (побутового анекдота), новели, шванку та історії з календаря, що дало змогу визначити такі облігаторні типологічні особливості цього жанру:

- 1) **ФАКТУАЛЬНІСТЬ** як зображення реального факту, що становить ядро сюжету і зумовлює установку читача на достовірність;
- 2) **ПУАНТОВАНІСТЬ**, що знаходить своє відображення у динамічному розвитку сюжету та парадоксальному розв'язку в пуанті в комунікативним ефектом несподіваного розв'язку або невдійсненого сподівання;
- 3) **ЕКСПРЕСИВНІСТЬ**, що притаманна жанру з часів його виникнення як усної форми оповіді з розважальною функцією;
- 4) **ЛАПІДАРНІСТЬ**, що зумовлена функціонально та виражена експліцитно в композиції, що складається з трьох частин (зачин, основна частина, кінцівка).

Крім того, виявлені такі факультативні риси:

- 1) **ДИДАКТИЧНІСТЬ**, що впливає з комунікативної інтенції окремих авторів, які займалися просвітницькою діяльністю;
- 2) **ПУБЛІЦИСТИЧНІСТЬ**, що виникла згідно з історичними умовами та потребами суспільства, коли літературний анекдот виступає як твір, що вимагає від автора свідомої реакції на актуальні події дня.

Відповідно до встановлених типологічних ознак ЛІТЕРАТУРНОГО АНЕКДОТА ми визначаємо його як жанр малої прози, сюжет якого базується на реальному факті і завершується несподіваним розв'язком у пуанті - семантико-композиційному ядрі тексту.

У другому розділі проводиться аналіз модифікацій пуантованого розгортання сюжету, встановлюються закономірності між різновидами інформації в тексті на основі об'ємно-прагматичного членування тексту. У нашій роботі ми виходимо з розуміння тексту як інформації про певний фрагмент навколишнього світу, що представлена у формі абстрагованої моделі відповідно до інтенції автора та з врахуванням соціальних потреб сучасного йому суспільства. Як інваріантний конструкт, його можна охарактеризувати взаємообумовленими та взаємозалежними параметрами, що забезпечують акт комунікації в його прагматичній спрямованості. Текст розглядається нами як складне семантико-структурне утворення, що постало в процесі мовленнєво-мисленнєвої діяльності і відзначається комунікативною цілісністю, змістовною завершеністю, логічними, граматичними та семантичними зв'язками.

Пуант як структурне ядро анекдота, з одного боку, постає через єдність жанрової форми тексту та його змісту, з другого боку, вимагає відповідної композиційної структури та відбору мовно-стилістичних засобів. Виступаючи як кульмінаційний пункт, в якому здійснюється розряд поступово накопиченої інформативно-експресивної напруги внаслідок пізнання існуючого в реальності протиріччя, пуант як смислова категорія формально виявляється за допомогою рівних суб'єктно-стилістичних типів (термін В. В. Одінцова), що здійснюють структурний принцип композиційної організації твору: автор - оповідач - герой. Викриття

протириччя, що відбувається в частині діалогу, кваліфікується нами як вербальний пуант, в частині авторської сповіді - як ситуативний, синкретично в двох частинах як - ситуативно-вербальний пуант. Інваріантна структура тексту літературного анекдота постає на базі домінуючого різновиду пуанта, що, в свою чергу, суттєво впливає на форму основних структурно-семантичних ланок тексту.

Для дослідження структурно-сислової цілісності тексту літературного анекдота в роботі використовуються наступні категорії лінгвістики тексту - різновиди текстової інформації (змістовно-концептуальна /ЗКІ/, змістовно-фактуальна /ЗФІ/ та підтекстова /ПІ/ (Гальперін). Найбільш ефективним актуалізатором прагматики німецького ЛА як типу художньо-публіцистичного тексту є використання передконцептуальної інформації /ПКІ/ у "сильних" позиціях тексту - заголовку, зачині та кінцівці, значну роль яких у декодуванні закладеної в тексті інформації для досягнення необхідного комунікативного ефекту підкреслюють дослідники різних аспектів тексту (Арнольд 1978, Гальперін 1980, Новдріна 1980, Faulseit 1963). Відповідно до цього нами досліджені модифікації зачину та кінцівки в тексті літературного анекдота на основі залежності форми основних ланок композиційної структури від домінуючого в ній типу інформації. Роль пуанта як текстотвірного ядра співвідноситься з подією як ядром сюжету і аналізується у зіставленні з експліцитно та імпліцитно вираженою ПКІ в досліджуваних текстах.

Враховуючи прагнення автора поєднати в комунікативній інтенції інформативний план тексту з естетичним, було виявлено такі типи зачинів:

1) зачин-експозиція /ЗЕ/, функція якого полягає у представленні матриці для наступного розгортання сюжету та обґрунтуванні вибору теми;

2) зачин-зав'язка /ЗЗ/, який містить об'єктивні відомості стосовно персонажа та локально-темпоральних обставин дії;

3) ретроспективно-фактуальний зачин /РФЗ/, який ретроспективно висвітлює події, що відбулись у попередньому до зображеного в тексті художньому часі;

4) проспективно-фактуальний зачин /ПФЗ/, який проспективно вказує на факт, покладений в основу сюжету.

Основними типами кінцівки в тексті літературного анекдота визначені кінцівка-пуант/КП/, кінцівка-коментар/КК/ та кінцівка-констатуюче повідомлення /ККП/.

КП є релевантною для тексту анекдота і стає фактичним кінцем події, описаної в змісті, який збігається з кінцем тексту. Внаслідок еволюційного розвитку форми фацеті кінцевий пуант зустрічається в анекдотах Й. П. Гебеля з вербальним пуантом, у Ф. К. Вайскопфа відбувається тенденція до використання в кінцівці будь-якого різновиду пуанта.

КК пропонує в текстах Й. П. Гебеля експліцитно виражену ПНІ у формі оцінних суджень автора, синсемантично з'єднуючи коментар зі змістом тексту. У цього письменника КК виявляє одну з трьох функцій - а) оцінка; б) пояснення; в) мораль. КК в анекдотах Г. ф. Кляйста існує у формі а) оцінки; б) підсумкового висновку. В текстах Ф. К. Вайскопфа знаходимо КК як а) оцінне судження (часто з сатиричним підтекстом); б) відокремлений мікротекст з підзаголовками "Merke", "Nachschrift".

ККП констатує реакцію людини на анекдотичний факт або

відображає події, що слідують за пуантом. В анекдотах Гебеля людина усвідомлює протиріччя дійсності завдяки вербальній або невербальній діяльності другого. Тематика таких анекдотів стосується суперечок між людьми, коли одна сторона хоче провчити іншу або дати їй деяку науку. Г. ф. Кляйст описує дію максимально об'єктивно і тому його ККШ органічно пов'язана з передуючим їй пуантом як наслідок. У Вайскопфа цей рівновид кінцівки виступає у формі інформаційного повідомлення, яке може бути поширеним додатковими локально-темпоральними відомостями, включаючи ідентифікацію основного персонажа, що підкреслює достовірність факту або події. Можна констатувати, що в цьому рівновиді кінцівки форма нейтрального ров'язку епічного твору переходить у публіцистичну форму констатуючого повідомлення, що підкреслює таку типологічну ознаку анекдота як фактуальність і посилює комунікативний ефект пуанта в героїчному анекдоті Вайскопфа.

Проведений на даних засадах аналіз дає змогу зробити висновок, що ПКІ тексту, експліцитно або імпліцитно виражена, представлена в сильних позиціях тексту і відкриває можливості для реалізації авторської модальності. ЗКІ тексту, структурним ядром якої є один з рівновидів пуанта, актуалізує композиційну структуру твору і підкоряє її побудову досягненню комунікативного ефекту в останній ланці тексту.

Було виявлено тенденцію до звільнення заключної ланки тексту для власне кінцівки анекдота - пуанта. Відповідно до цього збільшується структурно-семантичне навантаження зачину, який виконує роль "з'єднуючого" початку між передуючими подіями та подією тексту, що можна спостерігати у творчості

Ф. К. Байскофа. Реалізація комунікативної мети досягається поперемінним використанням контрастних композиційно-мовленнєвих форм, що створює на рівні контекстно-варіативного членування протиріччя між об'єктивно-констатуючим, інформативним сегментом та емоційно-оцінним сегментом. Іншими словами, та напруга, що виникає під час зіткнення суб'єктивного та об'єктивного на рівні форми, є відбитком напруги, що створюється завдяки пуанту на рівні змісту.

Посилення комунікативного ефекту досягається в цьому типі тексту структурними засобами за допомогою архітектонічного повтору у формі композиційного кільця: заголовок-пуант, вачин-кінцівка, а також антитези в архітектонічній функції, яка може виявлятися у послідовно або дистантно розташованих реченнях. Використання структурної антитези свідчить про те, що вачин та кінцівка стають активними зонами ПКІ, виконуючи функцію додаткового скерування сподівань читача. Питомої ваги набуває з розвитком жанру підтекстова інформація як варіант імпліцитної ПКІ.

У третьому розділі досліджено проблеми функціонування мовних засобів у зв'язку з жанровим завданням та типологічними особливостями, що дає змогу визначити лінгвостилістичний потенціал типу тексту. Літературний анекдот як жанрова форма пропонує певний спектр мовностилістичних засобів у тканині твору, які всебічно сприяють реалізації комунікативної інтенції автора. Вона полягає у необхідності в лаконічній формі емоційно вплинути на свідомість читача з метою поінформувати про надзвичайну подію в реальній дійсності та примусити читача переглянути свої уявлення про взаємозв'язок та взаємозалежність предметів :

явищ. Виявлення взаємодії лаконічності форми та пунктуованого розгортання сюжету проводиться за допомогою аналізу конкретного текстового матеріалу, який у формі художнього тексту виступає естетичним засобом опосередкованої комунікації, мета якої - вображально-виражене розкриття теми, що представлено в єдності форми та змісту і складається з мовленнєвих одиниць, що виконують комунікативну функцію (Чернухina, 1984).

Пунт, як жанротвірне ядро анекдота, що являє собою зіткнення в антитезі двох логічно пов'язаних сутностей, є також текстотвірним ядром у плані мовностилістичних засобів. Антитеза як стилістичний прийом стає в цьому типі тексту інструментом моделювання жанрової суті на всіх його рівнях. Вплив жанрової форми на вибір синтактично-стилістичних засобів мови здійснюється на основі облігаторних ознак - лапідарності й пунктуованості та факультативних - дидактичності й публіцистичності. Відповідно до домінуючих жанрових ознак у тексті німецького літературного анекдота спостерігається поліфункціональність окремих мовностилістичних засобів, вибраних кожним автором індивідуально для досягнення комунікативної мети.

Як один із засобів компресії інформації розглядається синтаксичне відокремлення, насамперед апозитивні структури та парентези, які у сучасному тексті анекдота набули особливої ваги. Стилістичне використання відокремлення в художньому тексті ґрунтується, на думку І. Р. Гальперіна (1977), на зіткненні двох аспектів - структурного (формальна самостійність, послаблений або невиражений синтаксичний зв'язок) та семантичного (сміслова залежність, постійна присутність логічного зв'язку). Пра-

вomisність цього положення підтверджується збільшенням питомої ваги в ході еволюції жанру використання в тексті літературного анекдота вільної прикладки та парентези, які реалізують типологічну ознаку лапідарності в умовах пуантованого змісту. Вони існують у тексті як джерело додаткової інформації та паралельно сприяють розпушуванню синтаксичної структури речення, що необхідно для створення динамізму як стильової ознаки, притаманної текстам з пуантованим розв'язком. Як, наприклад, в анекдоті Ф. К. Вайсколфа "Der Marquis de L...":

...Diese führte zu dem Schloß des Marquis de L..., eines gichtbrüchigen alten Herrn, der - weit und breit als unversöhnlicher Gegner der Republik und Führer einer royalistischen Vereinigung bekannt - von den Nazis niemals der Verbindung mit den Revolutionären des Untergrunds verdächtigt worden war.

Внаслідок аналізу було виявлено, що для поглиблення синтаксичної перспективи речення, а разом з тим і компресії інформації, що сприяє актуалізації додаткового змісту, а також для акцентуації його окремих деталей кожен з авторів застосовує парентези, експресивну та інформативну функції яких можна визначити як: 1) зміну перспективи оповіді; 2) пред'явлення інформації у формі коментаря; 3) пред'явлення об'єктивної інформації щодо характеристики персонажа, обставин зображеного факту.

Виявлено, що основним засобом моделювання дидактичної направленості тексту літературного анекдота стають сентенції, виконуючи функцію акцентуації змісту пуанта та паралельно будучи актуалізаторами стильових ознак комунікативної щільності та експресивності насамперед у типі дидактичного анекдота Я. П. Ге-

Беля:

Man muß Gott nicht versuchen, aber auch die Menschen nicht.

("Der Barbierjunge von Segringen")

Oft sieht die Wahrheit wie eine Lüge aus.

("Der Fremdling in Memel")

Рівновиди повторів, які відіграють найважливішу роль на композиційно-структурному рівні, виконують у тексті літературного анекдота функції: 1) виразу ключової для пуантованого розв'язку думки; 2) ритмічної організації тексту, яка сприяє напруженому розгортанню сюжету; 3) посиленню антитетичного змісту пуанти в різних структурно-семантичних ланках тексту. Повтори відтворюють намір автора наголосити на необхідних для розуміння пуанта моментах, сприяють реалізації стильових ознак динамізму та експресивності. Контраст змісту підсилюється лексичним повтором у складі однакових синтаксичних структур як, наприклад, в анекдоті Г. ф. Кляйста "Der verlegene Magistrat":

Doch der Kerl blieb dabei, daß er seines Lebens müde sei, und daß er sterben wolle: dergestalt, daß dem Magistrat, der kein Blut vergießen wollte, nichts übrig blieb, als dem Schelm die Geldstrafe zu erlassen, und noch froh war, als er erklärte, daß er, bei so bewandten Umständen am Leben bleiben wolle.

Це підтверджує гіпотезу про те, що еволюційний розвиток жанрової форми відбувається в напрямку ускладнення антитетичних конструкцій, які в своїй основі реалізують стильову ознаку парадоксальності.

Кожен з авторів німецького літературного анекдота використовує свою систему мовностилістичних засобів, яка залежить від його індивідуального стилю та естетичних уподобань, але

спільним для них є зв'язок інформативного з експресивним, що реалізує пізнавальний та естетичний комунікативний ефект і підтверджує належність літературного анекдота до художньо-публіцистичних жанрів.

У висновках узагальнюються результати проведеного аналізу та накреслюються напрямки подальшого дослідження споріднених форм малої прози.

Основні положення дисертації наведені в таких публікаціях:

1. Становлення жанру німецького літературного анекдота // Іноземна філологія. - Львів, 1994. - N 107. - С. 68-73.

2. Сентенція як засіб семантичного зв'язку тексту німецького літературного анекдота // Лінгвометодичні концепції навчання мови для спеціальних цілей. Науково-методичні матеріали 2-ї Міжнародної конференції. - Київ, 1995. - С. 79-80.

3. Модифікації пуантованого розгортання сюжету в тексті німецького літературного анекдота // Іноземна філологія. - Львів, 1995 - (у друці).

А Н Н О Т А Ц І Я

Гонтарь М. А. Структурно-композиционные и лингвостилистические особенности текста немецкого литературного анекдота.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04. - германские языки (немецкий язык). Львовский гос. ун-т им. И. Франко, Львов, 1995.

Защищается рукопись диссертации и три публикации, содержащие исследование инвариантного конструкта типа текста "литературный

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

анекдот" в рамках функціонально-комунікативного підходу к изучению природы текста. Определены типологические особенности, композиционные и стилистические характеристики литературного анекдота, установлен критерий его отграничения от родственных жанров короткой прозы. Проведена классификация видов пунта как жанро- и текстообразующего ядра, которому подчинена композиционно-семантическая структура произведения.

S U M M A R Y

M. A. Gontar. Structural-compositional and linguo-stylistic peculiarities of the German literary anecdote text.

Dissertation Thesis for the Degree of Candidate of Philology in Speciality 10.02.04 - Germanic Languages. Ivan Franko Lviv State University, Lviv, 1995.

The dissertation manuscript and three publications, containing the invariant construct of the "literary anecdote" type of text research, made interns of functional-communicative approach to text investigation are submitted to defence. The typological peculiarities as well as the compositional and stylistic characteristics of an anecdote have been revealed, the criterion of its differentiation from the other genres has been defined. The classification of the punte-types as the genre and text making nucleus has been made.

Ключові слова: пунт, композиція, інваріантний конструкт, передконцептуальна інформація, змістовно-концептуальна інформація, підтекст, інформативна щільність, синкретичний жанр.

Підписано до друку 25.05.95.Формат 60x84/16.Пам'ятр друк.№ 1.
Друк офсет. Умовн.друк.арк. 1,8. Умов.фарб.відб. 1,8.
Обл.-вид.арк. 2,0. Тираж 100. Зам. 120.

Машинно-офсетна лабораторія Львівського держуніверситету
Ім. І.Франка. 290602 Львів, вул.Університетська,1.

4488/0

AB 32.419

AB 32.419